

Er prognoser og ekspertråd ideologi eller videnskab?

AF HEINE ANDERSEN

SLAGMARK #84
SIDER: 37-58

I moderne samfund bygger ekspertråd og prognoser i stigende grad på forskning, der tilstræbes at fremtræde som uafhængig af politiske holdninger og interesser. Dette er på den anden side ofte blevet anfægtet. Fra en aktørsynsvinkel kan politisering umiddelbart have to kilder: forskernes egne interesser eller eksterne interesser. Interesser kan være blevet indlejret i institutionelle strukturer og overindividuelle paradigmer eller diskursformationer, som ikke nødvendigvis afspejler aktuelle individuelle interesser, hvilket blot komplicerer sagen.

Jeg vil begrænse mig til aktørperspektivet og afgrænse mig til samfundsvidenskabene. Emnet har haft opmærksomhed og været videnskabsteoretisk standardstof stort set siden fagenes fødsel, men repræsentative empiriske undersøgelser, i særdeleshed danske, er faktisk sjældne. Jeg inddrager danske og udenlandske empiriske undersøgelser om forskeres holdninger og vurderinger samt udvalgte eksempler fra mine egne og andres undersøgelser om eksterne interessers påvirkning. Det vises, at forskere politisk overvejende hælder til venstre, og at der er betydelig uenighed blandt forskere, både når det angår epistemologiske emner, herunder vedrørende årsagssammenhænge og forudsigelighed, og når det angår forklaringer af det sociale. Funktionelle behov for rationel styring og koordination mellem relativt autonome delsystemer i moderne samfund nødvendiggør et afpolitiseret, entydigt sprog for at reducere kompleksitet. Standardisering af statistik, konsekvensberegninger og prognoser er egnede metoder. Dette illustreres med eksempler på politisk styret standardisering. Først vil jeg kort opridse nogle få antagelser og begreber, som indgår i min analyseramme.

FORSKERROLLER, INTERESSEORIENTERING OG OBJEKTIVITET

Helt overordnet bygger jeg på den forståelse af samfundsvidenskabernes rolle, som Peter Wagner, Bjørn Wittrock, Richard Whitley mfl. har udfoldet.¹ De kobler samfundsvidenskabernes fremvækst fra oplysningstiden og op gennem 1800-tallet sammen med de store modernitetsprojekter: kapitalisme, markeder, industrialisering, urbanisering, demokrati, retsstat og bureaukratisering mv. I disse processer udvikles interne og eksterne diskurskonstellationer – kampe og koalitioner – som præger fagenes grænsedannelser, indhold og normative orientering. Fx bliver økonomisk videnskab navnlig knyttet til institutionalisering af markeder, jura til retsstat og statsforvaltning, sociologi til civilsamfund og til socialreformatorsche bevægelser, velfærdsstatslige projekter osv.

Hvad angår forskerroller, vil jeg inddrage to – inden for samfundsfagene – ofte anvendte typologier. Den ene er udviklet særligt i relation til sociologi, den anden til økonomi. Begge kan dog generaliseres.

Michael Burawoys “presidential address” til det amerikanske sociologforbunds årsmøde i 2004 havde titlen “For Public Sociology.”² Her opstillede han en typologi med fire forskellige roller, som sociologer kunne optræde i. Det gjorde han ved at krydse to dimensioner: 1. “Knowledge for whom?” Er adressaterne andre forskere eller eksterne modtagere? Og 2. “Knowledge for what?” Hvad giver resultaterne værdi? Burawoy sonderer her mellem “instrumentel” og “refleksiv” viden. Instrumentel viden svarer til Max Webers formålsrationalitet og teknologisk viden, anvisning af optimale midler til givne mål. “Refleksiv” viden kunne også slet og ret kaldes “oplysning”, viden hvis værdi består i, at det er godt at vide, men Burawoy vælger “refleksiv” for – med referencer til Webers værdirationalitet samt til pragmatisme og kritisk teori – at signalere, at viden altid er kontekstuel og indlejret i praksis. Der skal være tale om oplysning med relevans for nogen i en konkret kontekst.³

Krydsning af de to dimensioner giver fire typer, jf. tabel 1, med Burawoys betegnelser, uddybet med karakteristiske egenskaber:

-
- 1 Peter Wagner, *A History and Theory of the Social Sciences* (London: Sage, 2001); Peter Wagner, Bjørn Wittrock og Richard Whitley (red.), *Discourses on Society. The Shaping of the Social Science Disciplines* (Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1991).
 - 2 Michael Burawoy, “For public Sociology,” *American Sociological Review* 71, nr. 1 (2005): 4-28.
 - 3 Burawoy, “For public Sociology,” 12.

TABEL 1: Burawoys fire typer af sociologiens roller⁴

	Rettet til forskere	Rettet til eksternt publikum
Instrumentel viden Videnstype Sandhed Referencegruppe Politik	Professionel Teoretisk/ empirisk Korrespondens Fagfæller Professionens interesser	Policy-orienteret Konkret Pragmatisk nytte Klienter Policy-interesse
Refleksiv viden Videnstype Sandhed Referencegruppe Politik	Kritisk sociologi Grundvidenskab Normativ Kritiske intellektuelle Intern debat	Public sociology Engageret, kommunikativ Konsensus Offentlighed Offentlig dialog

Kristoffer Kropp har i en undersøgelse af danske sociologer vist, at typerne kan genfindes her, idet han dog tilføjede endnu en type: "den entreprenante sociolog."⁵ Denne type er karakteriseret ved at være placeret institutionelt i andre rammer end dem, der traditionelt ville passe til deres faglighed, fx i tværfaglige rammer (Modus 2-typer⁶), og således være henvist til i nogen grad selv at tilpasse og udvikle rammer og faglighed.

Jeg tillader mig at antage, at typologien også kan overføres til andre samfundsvidenskabelige fag. Amartya Sen finder, at økonomisk videnskab historisk har bevæget sig fra en *etikorientering* mod en i stigende grad *instrumentel orientering*.⁷ De klassiske økonomer fra Smith, Ricardo, Marx mfl. var alle optaget af at undersøge, hvordan økonomien kunne skabe et godt samfund og et godt liv med velstand og balance uden sult og udbytning. Især siden 2. Verdenskrig er denne orientering

4 Burawoy, "For public Sociology," 13.

5 Kristoffer Kropp, *Sociologisk forskning i Danmark i historisk perspektiv. Ph.d.-afhandling* (Sociologisk Institut, Københavns Universitet, 2011).

6 Michael Gibbons, Camille Limoges, Helga Nowotny, Simon Schwartzman, Peter Scott og Martin Trow, *The New Production of Knowledge* (London: Sage, 1994).

7 Amartya Sen, *On Ethics and Economics* (Oxford: Blackwell, 1987).

trængt i baggrunden til fordel for en instrumentel, værdineutral og værdirelativistisk selvforståelse. Jeg har i tabel 2 elaboreret Sens sondring.⁸

TABEL 2: Ethiske positioner og normative føringer i samfundsvidenskaberne. Eksempler (begreberne skal læses som samhørende rækkevis):

Etisk position, normative føringer	Metodologisk individualisme Eksempler	Metodologisk kollektivism Eksempler
Instrumentel, Engineering		
Værdirelativisme Fremtid Konsekvenser	Adfærdspåvirkning via stimuli Incitamenter New public management	Makrostyring, Planøkonomi, Klimapolitik Funktionalisme
Etikorientering		
Utilitarisme: Fremtid, konsekvenser, Velfærd	Mainstream økonomisk velfærdsøkonomi Vækst-teori Spilteori	Maksimering af samfundsnytte, afhjælpe markedssvigt, offentlige goder
Oplysning, frigørelse Kritisk teori Samtidsdiagnoser	Det myndige individ Forbrugersuverænitet Værdiundersøgelser	Oplyst demokrati-teorier Magt, legitimitet, ideologikritik System – livsverden

Jeg bruger termen “føringer” frem for fx “implikationer” for at udtrykke, at der ikke er tale om strengt logiske implikationer, men om normative orienteringer, som man meningsmæssigt føres og historisk er blevet ført hen til.

Den vertikale dimension i tabellen viser Sens opdeling mellem instrumentel orientering over for etikorientering, uddybet med nogle begreber og stikord til at karakterisere normative aspekter. Den instrumentelle, formålsrationelle model for vidensanvendelse er ofte blevet fremstillet som værende værdineutral. Ud fra bl.a. Jürgen Habermas’ analyse af “Teknik og videnskab som ideologi” er dette dog illusorisk; først og fremmest fordi selve fortrængningen af etik og moral til irrationalitetens dunkle område risikerer at gøre effektivitet i sig selv til den højeste

8 Se Heine Andersen, “Små og store værdier – i samfundsforskningen,” i *Værdier, videnskab og visioner. Festskrift til Peter Gundelach*, red. Margaretha Järvinen, Bella Marckmann og Esther Nørregård-Nielsen (København: Djøf Forlag, 2015), 271-288.

værdi.⁹ Dertil kommer, at instrumentel rationalitet i sin essens er konsekvensorienteret, og da konsekvenser viser sig i fremtiden, afskrives dermed værdien af fortiden. Fremtidsorientering er en moderne værdiorientering.

Den horisontale dimension, individualisme/kollektivism, skal blot illustrere, at der også er ontologisk forankrede normative aspekter. Selve termen “metodologisk individualisme” – “metodologisk” til forskel fra “moralsk” eller “politisk” – blev indført af Joseph Schumpeter (udfoldelsen og præciseringen tilskrives normalt Max Weber).¹⁰ Sondringen udsprang af de vedvarende politiske og moralfilosofiske konfrontationer om individuelle interesser og rettigheder over for hensynet til samfundshelheden. Sigtet var, at disse domæner skulle isoleres og afgøres hver for sig.

Antagelig er kløftdoktrinen velbegrunderet i striks logisk forstand. Min pointe – eller antagelse – er, at der alligevel er en “føring”, som er diskursiv og hermeneutisk mellem det metodologiske og det moralske. Den metodologiske individualisme fører ontologisk og moralsk i retning af positioner, der udtrykker, at individet er mere virkeligt og har moralsk forrang frem for kollektivet, “samfundet” – og omvendt.

Uden at oprulle diskussionen om værdifrihed vil jeg blot kort nævne min egen position, som er simpel: man skal sondre mellem neutralitet og objektivitet. Sondringen opstår ved, at forskning om samfund og kultur indgår i en dobbeltrolle: som upartisk tilskuer og som deltager, jf. Adam Smith og Hans Skjervheim.¹¹ Skarpt formuleret: sandheden kan være partisk. Max Weber, kendt for at holde strengt på værdifrihedskravet, sagde: “Der er intet som helst indre slægtskab mellem *holdningsløshed* og *videnskabelig* ‘objektivitet.’”¹² Definerer vi objektivitet som intersubjektivitet, kan en objektiv iagttagelse, lad os bare kalde det et faktum, sat ind i deltagerrollen godt være partisk, nemlig hvis det sætter konfliktuerende interesser på spil. Fx svækkede de moderne naturvidenskaber fra omkring år 1500 uden tvivl skolastikkens verdensbillede og dermed kirkens magt. Charles Darwins lære undergravede troen på *Bibelens* skabelsesberetning, tolket bogstaveligt, og rystede dermed traditionelle magtforhold. Adam Smiths teori om frie markeder over for

9 Jürgen Habermas, *Teknik og videnskab som ideologi* (København: Det lille forlag, 2005).

10 Joseph Schumpeter, *Das Wesen und der Hauptinhalt der theoretischen Nationalökonomie* (Leipzig: Duncker & Humblot, 1908).

11 Adam Smith, *Theory of Moral Sentiments* (Oxford, 1976); Hans Skjervheim, *Deltager og tilskoder og andre essays* (Oslo: Tanum-Norli, 1976).

12 Max Weber, *Max Weber. Udvalgte tekster. Bd. 1* (København: Hans Reitzels Forlag, 2003), 76.

en privilegeret adel, der “høster hvor andre har sået”, svækkede legitimiteten af den hierarkiske feudale orden. Det er klart, at der er store forskelle med hensyn til, hvor interesseladede forskellige ekspertdomæner er, og dermed hvor stor risiko, der er for sammenstød mellem forskningsbaseret viden og politiske, økonomiske eller andre eksterne interesser.

Hermed når vi til den sidste komponent i analyserammen: forskernes egne interesser og politik som profession. Gennem tiderne har der været meget forskellige teorier og diagnoser om forskeres samfundsposition og roller. Teknokratiteorier, fx Thorstein Veblens *The Engineers and the Price System* (1921), Daniel Bells *Coming of Postindustrial Society* (1973) og Nico Stehrs *Knowledge Society* (1994) fremmanede forestillinger om forskere og eksperter som fremtidens dominerende klasse.¹³ Sådanne teorier må siges at være blevet gjort til skamme. Mange funktioner i samfundet er godt nok i stigende grad videnskabsbaseret, men det er åbenlyst ikke forskerne som en homogen, integreret gruppe, der bestemmer. Nyere teorier har udfoldet mere differentierede, nuancerede og komplekse modeller for forskeres positioner. Jeg tænker her på Bourdieus begreber om felter med kampe om feltets kapital, for forskningens vedkommende kulturel og videnskabelig kapital.¹⁴ Desuden nyere “mikro-klasseteori”, hvor de grove opdelinger i klasser eller lag disaggregeres, baseret på specifikke erhvervs- og stillingsgrupper, med tilsvarende differentiering af livsformer, sociale netværk, interesser og værdiorienteringer.¹⁵

Endelig vil jeg tilkoble Mertons/Parsons/Luhmanns funktionalistiske og systemteoretiske forståelse af videnskab som et særligt, relativt autonomt, delsystem i moderne højdifferentierede samfund, styret af koden “sandhed”. Robert Merton antager – som Pierre Bourdieu –, at der foregår en skarp konkurrence om anerkendelse blandt forskere (videnskabelig kapital), og – idet han her går videre end Bourdieu – at anseelse *ideelt* fordeles efter fortjeneste i henseende til at frembringe

13 Thorstein Veblen, *Engineers and the Price System* (New York: B. W. Huebsch, 1921); Daniel Bell, *The Coming of Postindustrial Society* (New York: Basic Books, 1973); Nico Stehr, *Knowledge Societies* (London: Sage, 1994).

14 Pierre Bourdieu, “The specificity of the scientific field and the social conditions of the progress of reason,” i *Social Science Information* 14, nr. 6 (1975): 19-47; Pierre Bourdieu, *Homo academicus* (Cambridge: Polity Press, 1988).

15 David B. Grusky & Jesper B. Sørensen, “Can class analysis be salvaged?” *American Journal of Sociology* 103, nr. 5 (1998): 1187-1234.

nye værdifulde resultater.¹⁶ Det skal ske under respekt for den etos, der er udtrykt i CUDOS-normsættet: communism, universalism, disinterestedness og organized scepticism.¹⁷

Dette er et grovrids af den analyseramme, som danner bagtæppe for det følgende. Her vil jeg starte med at omtale forskernes egne politiske ståsteder for dernæst at undersøge sammenhænge med deres faglige overbevisninger.

FORSKERES POLITISKE PRAKSIS: ER FORSKERE MERE VENSTREORIENTEREDE END RESTEN AF BEFOLKNINGEN?

Der verserer med jævne mellemrum fremstillinger af forskningen, eller universiteterne og forskere, som særligt venstreorienterede. Det sker sjældent, at man hører det modsatte. Selvom værdiladning og politisk bias i forskning er et klassisk tema, er forskernes politiske holdninger et følsomt og til dels tabubelagt emne. Det er klart en privat sag, og det bør ikke inddrages i vurdering af hverken konkrete resultater eller forskningsinstitutioner, jf. normen om universalisme i Mertons CUDOS-normsæt.¹⁸ I en analyse og refleksion over politiske interesser og ekspertrådgivning kan man imidlertid ikke undgå at inddrage emnet.

I USA er der gennem årene foretaget en del mere eller mindre dækkende empiriske undersøgelser, mens sådanne i europæiske lande er ret sparsomme. Fra Danmark findes kun en enkelt, nemlig den jeg selv gennemførte i 1995, som jeg derfor må referere til. Forskernes partivalg har uden tvivl ændret sig, og skal derfor kun refereres kort. Derimod kan man bedre regne med, at de *forskelle og sammenhænge*, man ser, fx med hensyn til fag og faglige synspunkter, er mere stabile.

Undersøgelsen omfattede personlige interviews med en stikprøve af forskere fra alle institutter i Danmark med samfundsvidenskab som hovedområde (universiteter og andre offentlige), i alt 618 (ca. en tredjedel af alle). Desuden blev hhv. 83

16 Heine Andersen, *Forskningsfrihed. Ideal og virkelighed* (København: Hans Reitzels Forlag, 2018), 51.

17 Robert K. Merton, "Science and Democratic Social Structure," i *Social Theory and Social Structure* (New York: The Free Press, 1969): 604-615; Heine Andersen, *Samfundsvidenskaber i kontekst* (København: Samfundslitteratur, 2001), 122ff.

18 Merton, "Science and Democratic Social Structure," 604-615.

og 87 fra datalogi og STEM udvalgt til sammenligning.¹⁹ Svarprocenten var 90%. Forskerne blev bl.a. spurgt om, hvilket parti de stemte på ved folketingsvalget 1994.

Her så man, at Radikale Venstre sammen med Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten var klart overrepræsenteret med til sammen 44% af forskerne, mod 17% i hele befolkningen. Alle andre partier var underrepræsenterede, mest Fremskridtspartiet. Forskydningen mod centrum-venstre er mest markant blandt samfundsvidenskabelige forskere, mindst inden for naturvidenskab og medicin. Samtidig er det vigtigt at notere, at forskernes partipræferencer ikke adskilte sig meget fra alle andre med lang videregående uddannelse under et.

Der var tydelige forskelle mellem fagene, om end generalisering med de relativt små tal skal tages med forbehold. Størst hældning mod venstre, dvs. partierne F og Ø, findes inden for tværfag (41%), sociologi (46%) og politologi (35%). Nationaløkonomi med 18% og jura med 17% ligger dog også længere til venstre end normalbefolkningen med 9%. Kun erhvervsøkonomi er med 6% på venstrefløjspartierne lidt under normalbefolkningens andel.

Det var altså fordelingen for 26 år siden. Hvordan den ville se ud i dag, skal jeg afholde mig fra at gætte på. Imidlertid har vi en nyere undersøgelse af Herman G. van de Werfhorst på europæisk plan, der kan give et vist fingerpeg.²⁰ Den bygger på data fra store europæiske befolkningsundersøgelser, der har været gennemført hvert andet år siden 2002, og som bl.a. har spurgt om politiske holdninger. I alt indgår i Werfhorsts materiale besvarelser fra 234.306 personer fra 31 lande, hvoraf 1306 var universitetslærere (som var den tætteste afgrænsning af forskere, der kunne nås i dette datasæt).²¹

På grund af forskelle i valgsystemer og partistruktur har Werfhorst valgt at bruge en flerhed af holdningsindikatorer i stedet for partivalg. Den mest simple er en skala, hvor svarpersoner blev bedt om at placere sig selv på en politisk højre-venstre-

19 Heine Andersen, *Politiske holdninger og faglige overbevisninger blandt samfundsforskere i Danmark. Sociologisk Rapportserie, nr. 6* (Københavns Universitet, Sociologisk Institut, 1998); Heine Andersen, "Political Attitudes and Cognitive Convictions among Danish Social Science Researchers," *Scientometrics* 46, nr. 1 (1999): 87-108; Heine Andersen, "The norm of universalism in sciences. Social origin and gender of researchers in Denmark," *Scientometrics* 50, nr. 2 (2001): 255-72.

20 Herman G. van de Werfhorst, "Are universities left-wing bastions? The political orientation of professors, professionals, and managers in Europe," *The British Journal of Sociology* 71 (2020): 47-73.

21 Werfhorst, "Are universities left-wing bastions?," 52.

skala. Werfhorst sammenligner dernæst universitetslærere med: 1) andre professionelle, 2) ledere (direktører mv.) og 3) hele befolkningen. Universitetslærere placerer i gennemsnit sig selv længere til venstre end alle tre sammenligningsgrupper, tættest er de på andre professionelle, længst væk fra direktør-gruppen. De forventede forskelle mellem fagene, opgjort pr. hovedområde internt blandt forskere, finder Werfhorst også. Rækkefølgen er: humaniora, samfundsvidenskab, STEM, når det gælder venstrehældning.²²

Fra USA er der langt flere analyser af forskeres politiske holdninger. Det vil føre for vidt at gå nærmere ind på dem, men også disse viser en klar venstredrejning blandt universitetsforskere i forhold til befolkningen i almindelighed, og antagelig også en større polarisering end i europæiske lande. Hældningen mod "liberals" er størst i humaniora, æstetiske fag, sociologi og antropologi, mindre i økonomi, business-fag og STEM-fag, og mindst i militærfag.²³

Der er således ret omfattende evidens for, at det er et udbredt og ret robust fænomen, at forskere hælder mod venstre. I søgen efter forklaring kan vi foruden Werfhorsts (Bourdieu-inspirerede) analyse også trække på den omfattende amerikanske debat.

En mulig forklaringsfaktor, som diskuteres grundigt i amerikansk litteratur, men som i dansk kontekst antagelig ville være stærkt politisk ukorrekt, er *intelligens*. En række undersøgelser har vist, at liberals/democrats i gennemsnit har højere IQ end conservatives/republicans,²⁴ og da universitetsforskere i gennemsnit har højere IQ end gennemsnitsbefolkningen, kan det være nærliggende at søge forklaring her. Gennem en multivariant analyse med kontrol for en række andre faktorer sammenligner Noah Carl tre grupper: forskere, normalbefolkning og en gruppe med særligt høj IQ. Carl når frem til, at intelligens kan forklare i hvert fald *dele* af overrepræsentationen af liberals blandt forskere, men at det varierer med emner.²⁵ Carls tolkning af sammenhængen er, at intelligens er forbundet med egenskaber som åbenhed,

22 Werfhorst, "Are universities left-wing bastions?," 60.

23 Noah Carl, "Can intelligence explain the overrepresentation of liberals and leftists in American academia?," *Intelligence* 53 (2015): 182.

24 Carl, "Can intelligence explain," indeholder oversigt.

25 Carl, "Can intelligence explain," 187.

nysgerrighed, fleksibilitet og lignende. De samme egenskaber er mere udbredte blandt liberals, og de er gavnlige for en karriere som forsker.

Jeg skal dog ikke dvæle yderligere ved denne forklaringsstrategi, bl.a. fordi jeg har nogen skepsis over for selve intelligensbegrebet og måling af intelligens. I en del af undersøgelserne er fx anvendt verbaliseringsevne (ordforråd, ordforståelse) som approksimation for intelligens. Det måler nok snarere kulturel kapital. Også kausaliteten er usikker.

Kulturel kapital indgår netop også hos Werfhorst, der foreslår en anden, sociologisk, forklaring. I nyere klasseanalyser er man som tidligere nævnt i stigende grad blevet opmærksom på, at det er nødvendigt at udskille eksperter, specialister, højt uddannede konsulenter, forskere mfl. som særlige grupper, der kan være ret forskellige også i politisk orientering. Nogle grupper, fx de klassiske professioner som jurister, læger, økonomer og officerer, kan være ret homogene og velorganiserede og have veletablerede positioner i magtstrukturer og netværk. Andre, især nyere grupper, kan være mere fragmenterede og volatile. Desuden adskiller de sig med hensyn til, hvilke samfundsmæssige subsystemer og funktioner med tilhørende eksterne diskursfora de retter sig mod, jf. Wagner mfl. nævnt ovenfor.²⁶

En grov opdeling er mellem overvejende oplysningsorienterede fag (undervisning, museer, biblioteker mv.) og fag orienteret mod praktiske funktioner (forvaltning, retsvæsen, økonomi, sundhed, teknologi, militær mv.). Forskere har generelt høj kulturel kapital, hvilket disponerer for liberale politiske holdninger. De funktionsorienterede professioner har gennem koalitionsmuligheder inden for deres funktionsfelter bedre adgang til økonomisk kapital og politiske magtpositioner. En supplerende hypotese kan i forlængelse heraf være statusinkongruens: høj kulturel kapital uden tilsvarende høj økonomisk kapital og politisk indflydelse kan forstærke hældning til venstre. Det kan bidrage til forklaring af den kraftigere venstrehældning i humaniora og nogle samfundsvidenskabelige fag. Endelig kan der være en tendens til, at forskere med deres afhængighed af løn og forskningsressourcer fra det offentlige, ligesom offentligt ansatte generelt, vil stemme på partier, der traditionelt støtter den offentlige sektor.

26 Wagner, Wittrock og Whitley (red.), *Discourses on Society*.

Nærmere udredning af årsagsmekanismer, herunder hvad der skyldes selektion, og hvad der skyldes socialisering, vil gå ud over denne artikels rammer.²⁷

POLITISKE HOLDNINGER OG FAGLIGE OVERBEVISNINGER

Hermed er vi parat til at fortsætte på hovedsporet, den indholdsmæssige side. Hvad betyder forskernes egen politiske holdning for deres faglige overbevisninger? I min 1995-survey indgik en række spørgsmål til belysning af dette. En gruppe angik deres kundskabssyn, en anden konkrete faglige spørgsmål, som forskningen har søgt svar på. Det blev så muligt at se, om deres svar på de faglige spørgsmål afhang af deres politiske ståsted. (En tredje gruppe om teoretiske emner vil jeg udelade her).

Jeg har i de følgende skemaer udvalgt et antal items, der viser resultater fra interviews.

TABEL 3: Partivalg og tilslutning til tre påstande om videnskabssyn. Gennemsnitstal på en skala fra 7: helt enig til 1: helt uenig²⁸

	F + Ø	A	B+D	C+V	Alle
Erkendelsesmål: at forudsige fremtidige hændelser	3,9	4,4	4,5	4,7	4,3*
Erkendelsesmål: at forstå kultur og symboler	5	4,1	4,3	3,5	4,3*
Visse grundlæggende resultater er vedblivende holdbare	4,6	5	5,5	5,8	5,1*

Note: *: signifikante forskelle mellem mindst to grupper.

Et helt basalt videnskabsteoretisk spørgsmål er, hvad målet med erkendelse er. Et traditionelt skel går mellem nomotetiske og idiografiske videnskaber: forudsigelse vs. fortolkning. Prognoser er forudsigelse. Og hvis man som ekspert skal rådgive, skal man helst kunne forudsige, hvad der sker, hvis man følger et råd. Her ser vi i tabel 3, at fra venstre mod højre stiger tilslutningen til idealet om forudsigelse, men

27 Werfhorst, "Are universities left-wing bastions?"; Neil Gross, *Why Are Professors Liberal and Why Do Conservatives Care?* (Cambridge MA: Harvard University Press, 2013); Neil Gross og Ethan Fosse, "Why are professors liberal?," *Theory and Society* 41, nr. 2 (2012): 127-168.

28 Andersen, *Politiske holdninger og faglige overbevisninger blandt samfundsforskere i Danmark*, 27.

det er især hos F og Ø, der er skepsis. Til gengæld er der stor tilslutning til det hermeneutiske på venstrefløjen, faldende mod højrefløjen.

Et andet spørgsmål, der har delt vandene, gælder holdbarheden af resultater. Her ser vi, at troen på vedblivende holdbarhed af resultater er stigende fra venstre mod højre.

Endelig viser tabel 4 forskernes svar på to konkrete spørgsmål, som har været gennemforsket og debatteret empirisk og teoretisk gennem årtierne. Forskerne blev bedt om at tage stilling til tre påstande og sige, om forskningen tydede *mest* på, at udsagnet var korrekt, eller det ikke var korrekt. Man kunne selvfølgelig også afstå fra at svare eller sige, at det vidste man ikke.

TABEL 4: Politiske holdninger og faglige vurderinger. Svar på spørgsmålet: hvad tyder forskningen mest på med hensyn til, om tre påstande er korrekte eller forkerte, eller om forskningen ikke kan give svar? (“Rød” = A + F + Ø; “Blå” = B + D + C + V)²⁹

Påstand:	Sænkning af mindsteløn -> lavere arbejdsløshed		Strengere straffe -> nedsat kriminalitet	
	Rød	Blå	Rød	Blå
Parti, grupperet				
Svar: Ved ikke	20%	16%	15%	22%
Kan ikke give svar	31%	16%	14%	22%
Udsagn forkert	29%	8%	66%	39%
Udsagn korrekt	21%	61%	5%	16%
I alt	101%	101%	100%	99%
N	299	211	299	211

Her har jeg kun delt forskerne op i to grupper efter partivalg, “rød” og “blå”. Som man ser, er der her ganske stor uenighed om, hvad forskningen viser. Størst er forskellen, når det gælder effekter af nedsat mindsteløn på arbejdsløsheden. Der er tale om helt centrale emner i kernen af fagene, som har været gennemforsket og disku-

29 Heine Andersen, “Samfundsvidenskaber: Politiske holdninger og ytringsfrihed,” i *Dansk Sociologi* 24, nr. 2 (2013): 129, 131.

teret i mange årtier, og som i princippet kan udsættes for empirisk efterprøvning. Forskningen har øjensynligt ikke kunnet give entydigt svar.

Men hvad er hønen og ægget, årsag og virkning, angående politisk holdning og faglig vurdering? Er fraværet af enighed udtryk for en bias, en politisering, så forskerne ikke kan se nøgternt og distanceret på den ellers entydige dokumentation og evidens? Eller er det omvendt den sociale virkelighed, der er flertydig, menneskers og det sociale livs uforudsigelighed, der åbner for forskellige tolkninger? Og er der ontologiske forskelle mellem områder, så fx økonomi er mere forudsigelig end politik? Heller ikke denne grundlagsdiskussion kan jeg rulle ud her, men kort vil jeg blot sige, at jeg tror, det er begge dele. Man må – endnu en gang – konstatere, at samfundsvidenskaber ikke er eksakte discipliner. Det er til dato endnu ikke lykkedes at finde en eneste lovmæssighed eller årsagssammenhæng, der kan siges at gælde universelt. Det hindrer dog ikke, at der kan være visse lokale og historisk afgrænsede *regulariteter*. Den totale uforudsigelighed og flertydighed er ikke reglen. Men eksakte og sikre prognoser er illusoriske.

MØDET MED EKSTERNE AFTAGERINTERESSER

Studier af vidensanvendelse viser, at ekspertviden i beslutningsprocesser kan tjene mange formål for eksterne aftagere.³⁰ Ud over det rent saglige, fx instrumentel nytte, kan det tjene som ammunition i politisk kamp, forhandlingstaktik, symbolsk distinktion og kosmetisk pynt mv. Rammerne er ligeledes mangfoldige. Hvis resultaterne allerede internt blandt eksperterne kan være politisk farvede, bliver politiseringsmulighederne forstærket ved mødet med aftagerne, hvor der som regel er større magt bag.

Det er dokumenteret, at danske universiteter ligger tæt på bunden, sammenlignet med andre europæiske, når det gælder akademisk frihed. Det skyldes især tre faktorer: topstyring med ringe kollegial indflydelse, høj grad af ekstern finansiering og ringe ansættelsessikkerhed (fravær af tenure).³¹ Specielt ekspertrådgivning for

30 Erik Albæk, *Fra sandhed til information* (København: Akademisk Forlag, 1988).

31 Terence Karran, "Academic Freedom in Europe: A Preliminary Comparative Analysis," *Higher Education Policy* 20, nr. 3 (2007): 289-313; Terence Karran, Klaus Beiter og Kwadwo Appiagyei-Atua, "Measuring academic freedom in Europe: a criterion referenced approach," *Policy Reviews in Higher Education* 1, nr. 2 (2017); 209-239.

eksterne aftagere er yderligere styret af kontrakter og finansieringsform. Aftagere vælger frit hvilke forskere, de vil bede varetage deres opgaver. Formen er ad hoc konkurrenceudsatte bevillinger, enten pr. projekt eller tidsafgrænset for et område. Er aftageren utilfreds, kan vedkommende prøve at finde en anden leverandør. Det giver et afhængighedsforhold, hvor aftageren er den stærke part. Både repræsentative undersøgelser³² og en række enkeltsager³³ har vist, at mange forskere ligefrem udsættes for mundkurvskontrakter eller direkte pres fra aftagere for at ændre, tilbageholde eller udsætte publicering af resultater.

En forudsætning for at ekspertviden kan tjene aftagerne, er, at den er troværdig. Det forudsætter, at den fremtræder som uafhængig og objektivt sand viden. Hvis det fremgår, at eksperterne skriver det, de skriver, fordi de er betalt for det, eller fordi aftageren har beordret eller presset dem til det, virker det ikke troværdigt. Så mister den sin værdi for aftageren. For ikke at tale om tilfælde, som vitterlig er forekommet, hvor det afsløres, at aftageren direkte har ført pennen selv. Hvis viden også faktisk skal *virke*, fx ved faktisk at forbedre vandmiljøet, eller være *reel* oplysning, der er robust over for uafhængig videnskabelig kontrol, skal den ikke bare *fremtræde* troværdig, den skal *være* troværdig. Her foreligger en relation, et dilemma, der kan minde om G.W.F. Hegels beskrivelse af herre-slave-forholdet: aftageren ønsker, at forskerne retter ind efter aftagerens interesser, men risikerer derved at undergrave resultaternes troværdighed. Dermed bliver de værdiløse. Det sker, at aftagerne bliver afsløret i pression, censur eller skjult medforfatterskab til rapporter. I sådanne tilfælde må rapporterne kasseres, som i tilfældet med oksekødsrapporten fra Aarhus Universitet,³⁴ og rapporten om landbrugets konkurrenceevne fra CBS.³⁵

Der findes efterhånden, som nævnt ovenfor, god dokumentation for forskellige former for politiserende aftagerindflydelse på selve det faglige indhold af forskeres ekspertviden og –rådgivning. Bureaucrati og professioner har udviklet en række

32 Niels Ejersbo, Kira Solveig Larsen, Niels Matti Søndergaard, Rasmus Højbjerg Jacobsen, Emil Thranholm og Tobias Sønderby Jørgensen, *Undersøgelse af forskningsfrihed i relation til offentliggørelse på Aarhus Universitet*, (København: VIVE, 2018); *DM Akademikerbladet*, "Loven skal sikre forskningsfriheden bedre" (juni 2020).

33 Andersen, *Forskningsfrihed. Ideal og virkelighed*, kapitel 7.

34 *Information*, "Landbrugslobby betaler penge for omstridt rapport tilbage: Vi er gået for langt" (september 2019).

35 Andersen, *Forskningsfrihed. Ideal og virkelighed*, 211ff.

teknikker til at neutralisere eller skjule politisering og ideologisk bias. Her skal afslutningsvis nævnes to udbredte og veletablerede former, der med stor effektivitet har virket på tværs af felter og institutionelle rammer gennem historien, men især siden oplysningstiden: *kvantificering* og *standardisering*, jf. Theodor M. Porters bog *Trust in Numbers*.³⁶

Tal og matematiske modeller rummer magisk overbevisningskraft. De virker neutrale, upersonlige og følelseskolde. Tal er præcise og gælder universelt. Er der matematiske redskaber i brug, der rækker ret langt ud over blot grundskoleniveau, er de på den anden side velegnede til at indhegne og beskytte eksperter kontrol over domænet. Kvantificering vil ofte være forbundet med standardisering, helt basalt fx i form af måleenheder. De kan være normeret i manualer og regler, fx for indsamling og bearbejdning af statistik, vejrmålinger, regnskabsføring mv., ofte autoriseret af myndigheder, professioner og andre interessenter. Oprindelsen kan være præget af interesser og magtkampe, som efterfølgende bliver skjult.

Et aktuelt eksempel er indvandrer- og integrationsstatistik. I befolkningsstatistikken fra Danmarks Statistik opdeles befolkningen nu i danskere, indvandrere, efterkommere og børn af efterkommere. Ydermere opdeles indvandrere og efterkommere i to hovedgrupper: vestlig og ikke-vestlig. Disse tal tages for neutrale og objektive fakta, fremskaffet af en uafhængig instans. De får stor, politisk opmærksomhed, præger meningsdannelse og indgår oven i købet i lovgivning, bl.a. ghettoloven. Især opdelingen vestlig vs. ikke-vestlig og beslutningen om at opgøre antal efterkommere og deres børn kan bidrage til stempling og fordomme. Der er en væsentlig forskel på at operere med begreber som "vestlig" i fx kulturhistoriske studier og det at rubricere enkelte mennesker under en sådan kategori alene på basis af fødsel og afstamning, uanset biografi og hvordan de selv opfatter sig, oven i købet måske med juridiske følger. Når disse kategorier og definitioner overhovedet er fremkommet og har fået den udformning, de har, er det imidlertid resultat af politiske processer og forhandlinger.

Processen startede i 1990 med nedsættelse af en arbejdsgruppe i Danmarks Statistik. Det var efter en intensiv debat i medier og Folketinget i sommeren 1990. Arbejdsgruppen bestod af 10 medlemmer, hentet fra ministerier, Kommunernes

³⁶ Theodor M. Porter, *Trust in Numbers. The Pursuit of Objectivity in Science and Public Life* (Princeton University Press, 1995).

Landsforening og Danmarks Statistik. Her besluttede man (bl.a.) at indføre opdeling efter herkomst, også for det man kaldte “anden generationsindvandrere”, senere omdøbt til “efterkommere”. Man skal være “fuldblods” for at komme ind i gruppen, og man kan kun komme ud af den ved enten at udvandre eller dø. Kriteriet er altså blodets bånd. Registrene indeholdt også oplysninger om oprindelsesland, men på det tidspunkt opererede man ikke med opdelingen vestlig/ ikke-vestlig. I stedet indførte man FNs kategori: “mindre udviklede lande”.³⁷

Landegrupperingen “vestlige/ikke-vestlige lande” blev først etableret i 2002, stadig med udgangspunkt i FNs opdeling i “udviklede – mindre udviklede”, men modificeret bl.a. med hensyn til statsborgerrettigheder via EØS, og altså med ændret terminologi. Fra 2007 blev statistikken efter politisk pres yderligere udbygget, så der nu også skulle holdes tal på, hvor mange der nedstammer fra indvandrere ned til 3. generation. Man kategoriserer altså nu folk i grupperne: “danskere”, “indvandrere”, “efterkommere” og “børn af efterkommere”. Blodets bånd bestemmer, hvor man havner i statistikken, indtil døden indtræffer eller udvandring.

De færreste kender denne politiske konstruktionsproces, og essentialisme er blevet en udbredt forståelsesramme. Opdelingen fik en officiel status, blev hævet over politik og gled ind i det politiske og dagligdags sprog. Forskere overtog den også. Med årene blev den dog udsat for kritik. Termernes geografiske konnotationer er vildledende, og selve begreberne “vestlig/ ikke-vestlig” sætter ideologiske skel, leder tanken hen på Samuel P. Huntingtons *Clash of Civilizations*, og har en etnocentrisk klang. “Ikke-vestlig” er en rent negativ bestemmelse; lande, der kun har det ene til fælles, at mennesker derfra mangler “vestlige” træk.

I 2019 blev der igen nedsat en arbejdsgruppe. Denne gang med 15 medlemmer fra ministerier, Danmarks Statistik og nu også fra LO, DI, VIVE og Rockwoolfonden. Der er tale om et forum, som rummer centrale og magtfulde samfundsinteresser. Hvis man der bliver enige om en standard for, hvordan verdens befolkning bedst kan placeres i to kategorier, er det svært at rokke ved. Efter at have analyseret og overvejet når man da også frem til at fastholde opdelingen “vestlig/ikke-vestlig” uændret, bl.a. under henvisning til at kategorierne er indarbejdet i lovgivning. Her er altså konstitueret et forum, der repræsenterer et bredt felt af eksterne interesser,

³⁷ Danmarks Statistik, *Bedre Statistik om Flygtninge og Indvandrere. Betænkning nr. 1214* (København, 2014).

der bliver enige om en standardiseret beskrivelsesramme for befolkningens sammensætning. Selvom forskere ikke er bundet til at følge den i deres egen forskning, vil de ikke kunne komme uden om den, hvis de skal bidrage i myndighedsbetjening og rådgivning.³⁸

Det andet eksempel angår samfundsøkonomiske beregninger i forbindelse med myndighedsbetjening. Her er der tale om politisk pålagt standardisering ved, at Finansministeriet udstikker *bindende* vejledninger for både *beregningsmetoder* og *nøgletal*. Formålet er angiveligt at sikre, at resultater kan sammenlignes over tid og på tværs af sektorer mv. På Finansministeriets hjemmeside kan man læse:

De fleste samfundsøkonomiske konsekvensvurderinger udføres i de enkelte ressortministerier. Finansministeriet har udgivet en vejledning, der fastlægger de gældende/overordnede regneprincipper for samfundsøkonomiske konsekvensvurderinger. Finansministeriet fastlægger desuden en række anbefalede nøgletal til brug i beregningerne.³⁹

Om end der er lidt forskellige udlægninger af, hvor bindende disse vejledninger er, er indtrykket, at forskerne forventes at gøre, som man gør i ministerierne, hvis de vil have myndighedsopgaver. For formålet er nøgletalskataloget tilstrækkeligt til at illustrere. Det drejer sig om i princippet empirisk baserede tal, der skal repræsentere virkeligheden nu og i fremtiden. Eksempler er: vækstrate, arbejdsløshed, produktivitet, prisudvikling, lønudvikling, diskonteringsrente, prisen på CO₂ osv. Når man skal estimere disse tal frem i tiden, er der selvsagt betydelig usikkerhed, og nogle tal er subjektive valg. Værdien af et statistisk liv er fx sat til 34 mio. kr. ud fra skøn over, hvor meget befolkningen er parat til at betale for at reducere risikoen for at dø. Et omdiskuteret tal er diskonteringsrenten, som bl.a. bruges til beregning af det samfundsmæssige afkast af investeringer i kollektive goder. Jo højere diskonteringsrente, jo lavere afkast. En høj diskonteringsrente udtrykker, at man værdsætter nutidigt forbrug højt på bekostning af fremtiden – fx miljø og klima,

³⁸ Danmarks Statistik, *Notat om indstilling vedrørende anvendelse af landegruppering i DSTs befolkningsstatistikker* (København, 2019).

³⁹ "Vejledning om samfundsøkonomiske konsekvensvurderinger," Finansministeriet, 2011, <https://fm.dk/arbejdsomraader/regnemetoder-og-regnemodeller/regnemetoder-og-regnemodeller/vejledning-om-samfundsoekonomiske-konsekvensvurderinger/>.

når børnebørnene skal overtage kloden. Afvejning af fremtidig velfærd i forhold til nutidig kan ikke afgøres alene gennem objektive observationer. Der indgår klart en politisk vurdering ved fastsættelse af diskonteringsrente. Nøgletalskataloget angiver en diskonteringsrente på 3,5%, hvilket mange betragter som et urealistisk højt tal.

Uanset at nøgletallene er søgt baseret på foreliggende forskningsresultater, er det indlysende, at der er usikkerhed samt politiske og subjektive vurderinger. Denne usikkerhed tilsløres, og det samme gælder det politiske grundlag. Finansministeriets embedsmænd er under ministerens instruktionsbeføjelser, og deres karriere afhænger af, hvor godt de kan betjene den til enhver tid siddende regering. Forskere og universiteter, der vil medvirke ved samfundsøkonomiske beregninger, er imidlertid henvist til at se bort fra deres egen bedste viden om disse talstørrelser, fx forventede vækstrater, lønudvikling mv.

Jeg har spurgt i Finansministeriet, hvordan de sikrer sig, at forskerne anvender de tal, der står i nøgletalskataloget. Svaret var: "ved at udsende det". Aarhus Universitet har oplyst, at: "Det afklares i forbindelse med udformningen af projektbeskrivelsen, om rekvirenten ønsker bestemte forudsætninger lagt til grund og tillige om AU ud fra en faglig vurdering ønsker at udføre projektet på dette grundlag – AU pålægges ikke noget."⁴⁰ AU kan altså vælge at sige nej tak til at udføre projektet, men ikke at ændre forudsætninger udstukket af ministeriet.

Der er her tale om en politisk styring af forskningen, som ikke kommer frem til offentlighedens kundskab. At det kan ske, og at det accepteres af forskerne, er ganske forbløffende. Når det accepteres, kan forklaringer være, at der er en embedsmandstradition blandt danske nationaløkonomer, som disponerer for loyalitet over for den til enhver tid siddende regering. Det kan også betyde noget, at universitetet gerne vil have den indtægt, som opnås ved at betjene myndighederne. Der vil sikkert også forekomme selvsektion, således at det især er forskere, der er indstillet på at følge de politiske signaler, der siger ja til at medvirke. Der kan opstå den paradoksale konsekvens, at forskere, der kritiserer regneresultater baseret på finansministeriets politisk fastsatte tal og vejledninger, anklages for at politisere.

40 Eskild Holm, mail til forfatter, 28. maj 2021.

AFRUNDING

I højkomplekse samfund gør styringshensyn det påkrævet at reducere kompleksitet og forenkle kommunikation mellem relativt autonome delsystemer gennem et fælles sprog. Forskning med kvantificering og standardisering er egnede metoder. Hvis der ikke er entydighed, er der stor risiko for funktionssvigt og åbne konflikter med kriser til følge. Der appelleres til rationelle, videnskabeligt baserede beskrivelser, prognoser og råd. Det kan efter min vurdering give god mening på snævert naturvidenskabeligt forankrede områder, men på områder, der bygger på videnskaber om samfund, kultur og mennesker, er det magt- og interessestyret samt illusionsskabende, kort sagt ideologisk.

Det betyder ikke, at alle forsøg på at forudsige tendenser og konsekvenser er meningsløse. Alene det, at der er en træghed og inerti, så der skal kraftige stød til for at ændre, muliggør realisme i forventninger, i hvert fald på kortere sigt. Hvis man siger, at lønniveauet til næste år bliver som i år, går det sjældent helt skævt. Folketinget eksisterer med stor sandsynlighed også til næste år. En del prognoser bygger på denne simple metode. Men mange modelkonstruktioner er bygget op fra abstrakte teoretiske antagelser af yderst tvivlsom karakter, men hvor ekspertinstitutioner med autorisation skal sikre tilliden. Hvis forskningen ikke viser entydighed, kan magthaverne skabe den. Hvis de kan gøre det under dække af forskningsmæssigt belæg, giver det legitimitet. Habermas har analyseret, hvordan samfundets orden forudsætter både fakticitet (en vis forudsigelighed) og gyldighed – legitimitet.⁴¹ Når markeder og magtstrukturer bryder sammen og evaporerer for øjnene af eksperterne (og os alle), ryster det legitimitet og tillid.

Kunne legitimitet og tillid øges, hvis eksperter redegjorde for usikkerheden? Man kunne fx sagtens lave usikkerheds- og følsomhedsanalyser ved prognoser og konsekvensberegninger. Det gør meteorologer jo i vid udstrækning, så vel som ingeniører, så vidt jeg ved. Økonomiske rådgivningsinstitutioner gør det faktisk også i andre lande. Det kunne man selvfølgelig godt. Fx beregninger med forskellige diskonteringsrenter, når man skulle beregne fremtidig værdi af fx trafikinvesteringer. Så ville usikkerhed i afvejning af nutid over for fremtid komme åbent frem. Diskussionen ville kunne flyttes fra lukkede ekspertfora til åbne politiske fora.

Det kunne være et beskedent, men vigtigt, skridt til styrkelse af oplyst demokrati.

41 Jürgen Habermas, *Faktizität und Geltung* (Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1992).

BIBLIOGRAFI

- Albæk, Erik. *Fra sandhed til information*. København: Akademisk Forlag, 1988.
- Andersen, Heine. *Politiske holdninger og faglige overbevisninger blandt samfundsforskere i Danmark. Sociologisk Rapportserie, nr. 6*. Københavns Universitet, Sociologisk Institut, 1998.
- . “Political Attitudes and Cognitive Convictions among Danish Social Science Researchers.” *Scientometrics* 46, nr. 1 (1999): 87-108. <https://doi.org/10.1007/BF02766297>
- . “The norm of universalism in sciences. Social origin and gender of researchers in Denmark.” *Scientometrics* 50, nr. 2 (2001): 255-72. <https://doi.org/10.1023/A:1010521606702>
- . *Samfundsvidenskaber i kontekst*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag, 2003.
- . “Samfundsvidenskaber: Politiske holdninger og ytringsfrihed.” *Dansk Sociologi* 24, nr. 2 (2013): 128-146. <https://doi.org/10.22439/dansoc.v24i2.4592>
- . “Små og store værdier – i samfundsforskningen”. I *Værdier, videnskab og visioner. Festskrift til Peter Gundelach* redigeret af Margaretha Järvinen, Bella Marckmann og Esther Nørregaard-Nielsen, 271-288. København: Djøf Forlag, 2015.
- . *Forskningsfrihed. Ideal og virkelighed*. København: Hans Reitzels Forlag, 2017.
- Bell, Daniel. *The Coming of Postindustrial Society*. New York: Basic Books, 1973.
- Bourdieu, Pierre. “The specificity of the scientific field and the social conditions of the progress of reason.” *Social Science Information* 14, nr. 6 (1975): 19-47. <https://doi.org/10.1177/053901847501400602>
- . *Homo academicus*. Cambridge: Polity Press, 1988.
- Burawoy, Michael. “For public Sociology.” *American Sociological Review* 71, nr. 1 (2005): 4-28. <https://doi.org/10.1177/000312240507000102>
- Carl, Noah. “Can intelligence explain the overrepresentation of liberals and leftists in American academia?” *Intelligence* 53 (2015): 181-193. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2015.10.008>
- Danmarks Statistik. *Bedre Statistik om Flygtninge og Indvandrere. Betænkning nr. 1214*. København, 2014.
- Danmarks Statistik. *Notat om indstilling vedrørende anvendelse af landegruppering i DSTs befolkningsstatistikker*. København, 2019.
- DM Akademikerbladet. “Loven skal sikre forskningsfriheden bedre,” *DM Akademikerbladet*, juni 2020.
- Finansministeriet. “Vejledning om samfundsoekonomiske konsekvensvurderinger.” 2021. <https://fm.dk/arbejdsomraader/regnetoder-og-regnemodeller/regnetoder-og-regnemodeller/vejledning-om-samfundsoekonomiske-konsekvensvurderinger/>.

- Ejersbo, Niels, Kira Solveig Larsen, Niels Matti Søndergaard, Rasmus Højbjerg Jacobsen, Emil Thranholm og Tobias Sønderby Jørgensen. *Undersøgelse af forskningsfrihed i relation til offentliggørelse på Aarhus Universitet*. København: VIVE, 2018.
- Gibbons, Michael, Camille Limoges, Helga Nowotny, Simon Schwartzman, Peter Scott og Martin Trow. *The New Production of Knowledge*. London: Sage, 1994.
- Gross, Neil. *Why Are Professors Liberal and Why Do Conservatives Care?* Cambridge MA: Harvard University Press, 2013. <https://doi.org/10.4159/harvard.9780674074484>
- Gross, Neil og Ethan Fosse. "Why are professors liberal?" *Theory and Society* 41, nr. 2 (2012): 127-168. <https://doi.org/10.1007/s11186-012-9163-y>
- Grusky, David B. og Jesper B. Sørensen. "Can class analysis be salvaged?" *American Journal of Sociology* 103, nr. 5 (1998): 1187-1234. <https://doi.org/10.1086/231351>
- Habermas, Jürgen. *Teknik og videnskab som ideologi*. København: Det lille forlag, 2005.
- . *Faktizität und Geltung*. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1992.
- Information. "Landbrugslobby betaler penge for omstridt rapport tilbage: Vi er gået for langt." *Information*, 2. september, 2019.
- Karran, Terence. "Academic Freedom in Europe: A Preliminary Comparative Analysis." *Higher Education Policy* 20, nr. 3 (2007): 289-313. <https://doi.org/10.1057/palgrave.hep.8300159>
- Karran, Terence, Klaus Beiter og Kwadwo Appiagyei-Atua. "Measuring academic freedom in Europe: a criterion referenced approach." *Policy Reviews in Higher Education* 1, nr. 2 (2017): 209-239. <https://doi.org/10.1080/23322969.2017.1307093>
- Kropp, Kristoffer. *Sociologisk forskning i Danmark i historisk perspektiv*. Ph.d.-afhandling. Sociologisk Institut, Københavns Universitet, 2011.
- Merton, Robert K. "Science and Democratic Social Structure." I *Social Theory and Social Structure*. New York: The Free Press, 1969.
- Parsons, Talcott og Gerald M. Platt. *The American University*. Cambridge: Harvard University Press, 1974.
- Porter, Theodor M. *Trust in Numbers. The Pursuit of Objectivity in Science and Public Life*. Princeton University Press, 1995. <https://doi.org/10.1515/9781400821617>
- Schumpeter, Joseph. *Das Wesen und der Hauptinhalt der theoretischen Nationalökonomie*. Leipzig: Duncker & Humblot, 1908.
- Sen, Amartya. *On Ethics and Economics*. Oxford: Blackwell, 1987.
- Skjervheim, Hans. *Deltaker og tilskoder og andre essays*. Oslo: Tanum-Norli, 1976.
- Smith, Adam. *Theory of Moral Sentiments*. Oxford: Oxford University Press, 1976.
- Stehr, Nico. *Knowledge Societies*. London: Sage, 1994.

- Veblen, Thorstein. *Engineers and the Price System*. New York: B. W. Huebsch, 1921.
- Wagner, Peter. *A History and Theory of the Social Sciences*. London: Sage, 2001.
- Wagner, Peter, Björn Wittrock & Richard Whitley (red.). *Discourses on Society. The Shaping of the Social Science Disciplines*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1991.
- Weber, Max. *Max Weber. Udvalgte tekster. Bd. 1*. København: Hans Reitzels Forlag, 2003.
- Weiss, Carol (red.). *Using Social Research in Public Policy Making*. Lexington: Lexington Books, 1977.
- van de Werfhorst, Herman G. "Are universities left-wing bastions? The political orientation of professors, professionals, and managers in Europe." *The British Journal of Sociology* 71 (2020): 47-73. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12716>